

Rok 1918 w „Dzienniku” Jana Dorozińskiego

W archiwum domowym Witolda Brostowa, profesora Uniwersytetu w Denton w stanie Texas (USA) zachował się rękopis rewelacyjnego dokumentu. Jest to „Dziennik” Jana Dorozińskiego (1862-1942), w latach 1895-1901 profesora, 1908-1924 dyrektora gimnazjum w Wadowicach, ojca Janiny Brzostowskiej (1897-1986), absolwentki gimnazjum z roku 1916, poetki, pisarki i tłumaczki, członka grupy literackiej "Czartak", autorki kilku tomików poezji, powieści i przekładów. Kserokopię rękopisu "Dziennika" prof. W. Brostow – syn Janiny Brzostowskiej i wnuk Jana Dorozińskiego – udostępnił w roku 1997 dr. Gustawowi Studnickiemu, który ów tekst opracował, opatrzył przedmową, przypisami i opublikował jego fragmenty w miesięczniku "Przebudzenie" (zob. *Jan Doroziński i jego „Dziennik”*, „Przebudzenie”, nr 5 (40), maj 1997). W roku 1998 staraniem dr. G. Studnickiego „Dziennik” został "wydany" w nakładzie kilku egzemplarzy m.in. dla potrzeb Zbiorów Historycznych, Liceum im. Marcina Wadowity i Biblioteki Miejskiej w Wadowicach.

Zapisy „Dziennika” Jana Dorozińskiego dotyczą lat 1901-1922, a więc i również roku 1918, kiedy po wielu latach zaboru odradzała się niepodległa Rzeczypospolita. Z okazji 80-lecia tego ważnego wydarzenia publikujemy jego fragmenty dotyczące roku 1918. Przypisy opracował Gustaw Studnicki.

Tekst „Dziennika” potraktowaliśmy z dużym pietyzmem. Zachowano oryginalną pisownię autora i znaki interpunkcyjne, w szczególności często używane pauzy oraz wykrzykniki. Podkreślenia w rękopisie zastąpiono wytłuszczeniami, w tytułach dodano cudzysłowy. Redakcyjne ingerencje są niewielkie. Ponieważ nie zawsze przy datach autor pisał dzień tygodnia, a jeśli to robił – używał albo całych wyrazów, albo różnych skrótów, dlatego dla ujednolicenia tekstu wprowadzono następującą zasadę. We wszystkich zapisach oznaczono dni tygodnia skrótami: „Pon, Wt, Śr, Czw, Pt, Sob, N”, a uzupełnione i dopisane w trakcie redakcji ujęto w prostokątne nawiasy, np. [Pon], [N].

WADOWICE, ROK 1918

5 I 1918. Sob. Rokowania pokojowe zerwane ?

6 I 1918. N. Nici nawiązane na nowo.

8 I 1918. Wt. Lord George – stawia ogromnie twarde warunki państwow centralnym. Austryę rozebrać – Niemcom zabrać Alzacyę i Lotaryngię. – „Polskę zjednoczyć” (Im co zależy na Polsce!).

11 I 1918. Pt. Do Krakowa z Marylką i Halinką. Wieczorem na plantach: **straszna burza ze śniegiem** – błyskawicami i grzmotami (raz grzmiało).

12 I 1918. Sob. O godz. 5 w kościele św. Floryana – ślub mój z P. Wandą Ciszewską¹. Potem bardzo miła kolacja – w bardzo miłym gronie osób!

13 I 1918. N. Po obiedzie powrót do Wadowic (zimno – źle).

16 I 1918. Śr. Matrimonium!

17 I 1918. Czw. (217). Trudne rokowania pokojowe w Brześciu Litewskim. Arystokraci z demokratami. Niemcy chcą koniecznie aneksyi. Ukraina górą! O Polsce mało się słyszy i mówi. –

23 I 1918. Śr. Dziś i jutro 24. egzamina prywatne (75). Okropna robota!

24 I 1918. Czw. (218). Prusacy znów pokazują pazury w stosunku do Polaków. W Ukrainie rewolucya!

25 I 1918. Pt. Od Ks. Wuja piękny list i 100 K. dla dzieci.

26 I 1918. Sob. Hr. Czernin² proponuje Ameryce wymianę zdań. „Czysto polskie ziemie powinny być połączone”.

27 I 1918. N. Na Cmentarzu. Dzień piękny, pogodny (za egzamina 168 Kor.).

3 II 1918. N. U PP. C.³ po małżonkę i opiekunkę dzieci! Dzień pierwszorzędnej wagi.

5 II 1918. Wt. Przyjechał Janek (żeby zabawić całe 8 dni – w samą porę!).

8 II 1918. Pt. Do Krakowa. Krąg interesów, „Commedia del arte”. Piękna, subtelna satyra.

9 II 1918. Sob. O 2 godz. podpisany pokój z Ukrainą! – Na drugi dzień pokój z Rosyą! Chełmskie i Podlasie oderwane od Polski – nowy podział.

12 II 1918. Wt. Ogromne w całym kraju wczoraj i dziś oburzenie! W Krakowie rozruchy – powszechna żałoba. Koło Polskie – bezwzględna opozycja! Dowbór Muśnicki zajmuje Witebsk i Mohylew! Wszystko liczy teraz na Anglię i Amerykę! Co będzie? Powszechna nienawiść do Prusaków i Austrii!!

14 II 1918. Czw. (227). Zamierzony wieczorem pochód studencki – zabiegami mojemu –

---

¹ Wanda z Ciszewskich Dorozińska, herbu Zadora, druga żona Jana Dorozińskiego. W roku 1920 zamieniła posadę w Podgórzu z Anną Schmidlówną z Wadowic i uczyła w latach 1920-28 w tutejszych szkołach powszechnych: 1920-24 w szkole żeńskiej, 1924-28 w szkole im. Królowej Jadwigi.

² Ottokar von und zu Chudenitz Czernin (1872-1932), hrabia, austro-węgierski polityk i dyplomata, 1916-18 minister spraw zagranicznych, w roku 1918 współtwórca brzeskiego traktatu pokojowego.

³ U państwa Ciszewskich, rodziców Wandy.

udaremniony!

15 II 1918. Pt. Protest w całej Polsce przeciw państwu centralnym! Dzienniki krakowskie zajęły najbardziej wrogą postawę! Dużo utrapienia z uczniami. Ogłoszenie zawieszenia nauki na tydzień z braku węgla!

16 II 1918. Sob. Wiec 3-godzinny demonstracyjny – piękna pogoda. Gwałtowne mowy. Putek⁴ – przeciw Niemcom i Austrii – i hr. Czerninowi (parobek). Wieczorem zdzieranie orłów i bicie szyb Münzowi⁵!

17 II 1918. N. Ogólny strajk demonstracyjny, powszechne bezrobocie. Uczniowie strajkują i wszyscy urzędnicy! Brak węgla – zawieszona nauka w budynku głównym do 23. Co będzie – z tego? Co będzie, gdy wszystkich naszych sąsiadów zamienimy na wrogów!! (To było 18 lutego).

18 II 1918. Pon. Przysięga na rynku. P. Michałkiewicz⁶ i garstka studentów. Na Cmentarzu.

20 II 1918. Śr. Utrapienie moje z powodu studentów – chcących rzekomo zdjąć orła! Dwa dni w łóżku w powodu influency⁷.

25 II 1918. Pon. Konferencja dyscyplinarna. 16 godz. aresztu jeden uczeń (Nowak) i trzech po 8. Układy z Rumunią!

28 II 1918. Czw. Tyle wypadków jąttrzących – tyle podłości – łotrostwa – i nikczemności. Cieszyn odebrany! Chorym!

3 III 1918. N. Przepiękny dzień. Spacer z Tadziem w zarzutce. Cóż, kiedy malarya dręczy mnie od kilku tygodni! – Niemcy rabują Rosyę, idą na Petersburg i Moskwę – już są w Kijowie!

16 III 1918. Sob. W Moskwie zgromadzenie wszystkich sowietów podpisało haniebny dla Rosyi pokój.

18 III 1918. Pon. Patryotyczne kazanie O. Dominika. Oryginalne – ale miejscami zbyt gwałtowne.

21 III 1918. Czw. Niemcy rozpoczęły dobrze przygotowaną ofensywę na froncie angielskim.

28 III 1918. Czw. (227). Niemcy przerwali front, zajęli Noyon, 50 000 jeńców, 1000 armat – ogromne zasoby amunicji i inne.

31 III 1918. [N]. Wielkanoc. Oba święta bardzo piękne i dość ciepłe! W tym miesiącu zginął na

---

4 Józef Putek (1892-1974), ur. w Wadowicach, 1902-10 uczeń gimnazjum w Wadowicach (kl. I-VII, matura w Krakowie), doktor praw, adwokat, wójt Choczni, działacz ruchu ludowego (PSL-Lewica, PSL-Wyzwolenie, ZSL), redaktor i wydawca „Chłopskiego Sztandaru”, poseł do Sejmu RP, po II wojnie poseł do Krajowej Rady Narodowej i Sejmu, minister poczty i telegrafów, autor wielu książek historycznych, broszur i licznych artykułów. Zmarł w Choczni i tam pochowany (zob. PSB, t. 29, WEP, t. 9).

5 Münzowie – rodzina wadowickich kupców żydowskich: Ferdynand Münz – właściciel sklepu kolonialnego i kawiarni w Rynku, długoletni radny gminy żydowskiej, w czasie I wojny światowej członek jej zarządu. Na Cmentarzu Żydowskim w Wadowicach jest płyta nagrobna z napisem „Ferdynand Münz, dr Zygmunt Graf, Erwin, Olga, Hedda Münz zginęli z rąk bandytów hitlerowskich”. Maurycy Münz, propinator (restaurator) w Choczni, Rudolf Münz, Szymon Münz – kupcy w Wadowicach. W gimnazjum w Wadowicach zdali maturę: w r. 1907 Natan Münz, w r. 1912 Aron Eryk Münz.

6 Mieczysław Michałkiewicz (1888-1945), polonista i filolog klasyczny, 1912-19 profesor gimnazjum w Wadowicach, działacz niepodległościowy, później działacz ruchu ludowego w Wielkopolsce, prezes Zarządu Wojewódzkiego PSL „Piast” w Poznaniu, autor licznych artykułów w „Włościaninie Wielkopolskim”.

7 Influenca (influenza) – grypa.

wojnie mój brat Józef – jedna z niezliczonych ofiar wojny!

1 IV 1918. Pon. Pensya 1448.25 K. Kłopoty z Hermanem Reiterem⁸ – uczniem klasy VII, który w zadaniu napada na szkołę polską!

8 IV 1918. Pon. Kwiecień od początku niezwykle pogodny i ciepły!

13 IV 1918. Sob. Wszędzie zielono – drzewa kwitną w ogrodach – od początku kwietnia niezwykle ciepło!

16 IV 1918. Wt. Czernin – dymisya – z powodu kilku szkodliwych posunięć: sprawa chełmska – drażnienie Czechów – wplątanie cesarza w aferę listową. (Butny a niemądry junkier).

12 V 1918. N. Nadzwyczajne posiedzenie Rady miejskiej w sprawie aprowizacji – skupować po wsiach – gdzie co można – za drogie pieniądze.

16 V 1918. Czw. W domu – po południu w Bielsku z Wandzią po sprawunki. Cudny dzień. Marylka od kilku dni – beznoga – nadszarpnięcie stawów.

19 V 1918. N. Zielone Świąta. Dziadzio z Krakowa na jeden dzień.

20 V 1918. [Pon.] Ofensywa niemiecka na zachodzie ugrzęzła! Hertling wierzy, że pokój będzie w tym roku! Zobaczmy.

24 V 1918. Pt. Należę do Wadowickiego oddziału Komitetu Biskupiego w Krakowie (K.B.K.), co piątek posiedzenia. – – Za letnie buciki dla Janki – z dodaną ode mnie skórą na podeszwy zażądał szwec 240 Kr. W Odesie piekarze żądają 28 rubli dziennie – robotnicy okrętowi 60! We wschodniej Galicyi posucha – u nas zboże piękne – jarzyny marne (posucha!). Co z Polską nie wiadomo – Niemcy biorą Europę pod swoją komendę! Polaków nikt nie lubi – każdy pomiata.

1 VI 1918. Sob. Kraków – arcyniewesoły kabaret „Wesoła zaba”! Smutny i brudny i goły Kraków – zawozimy Jani⁹ letnie trzewiki (sama robota 35 K. – tania! – pończochy jasna 1 para 35 kor!!).

5 VI 1918. Śr. P. Heczkowa¹⁰ bardzo chora – beznadziejnie – cukrzyca! – Wojska Muśnickiego rozbrojone! Żle. Mięso jemy rzadko. Kolacye prawie co dzień kwaśne mleko i kartofle (bardzo dobra!).

6 VI 1918. Czw. P. Heczkowa zmarła w południe. Żal jej i szkoda!

10 VI 1918. Pon. Od dzisiaj do soboty – okrutnie dużo pracy: koniec roku szkolnego, egzamina i klasyfikacja. Niemcy biją Francuzów pod Noyen. Clemenceau¹¹ – że będzie pokój w tym roku.

11 VI 1918. Wt. Pani Gibałówna z córką Janiną – do egzaminu do klasy V (na kolacyi). Bardzo zdolna panienka!

---

⁸ Herman Reiter (1902-1943), ur. w Stanisławowie, uczeń gimnazjum w Wadowicach, abs. 1920, syn Chaima, nauczyciela religii mojżeszowej w gimnazjum i innych szkołach Wadowic. Zginął wraz z całą rodziną w czasie zagłady Żydów.

⁹ Jani – Janinie, córce dyrektora.

¹⁰ Paulina z Sokalskich Heczkowa (1887-1918), żona Jana Heczki, matematyka i fizyka (z uprawnieniami do wykładania w języku polskim i niemieckim), 1913-21 profesora gimnazjum w Wadowicach, zmarła i pochowana w Wadowicach.

¹¹ Georges Clemenceau (1841-1929), francuski polityk i publicysta, 1902-1920 senator, 1906-09, 1917-20 premier, współtwórca traktatu wersalskiego, 1918 rzecznik interwencji przeciw radzieckiej Rosji.

- 15 VI 1918. Sob.** Zakończenie roku szkolnego z powodu drożyzny!
- 20 VI 1918. Czw.** Ofensywa we Włoszech. Głód czujemy ogromny. Chleba nie ma i mięsa nie ma!
- 25 VI 1918. Wt.** Żyjemy mlekiem i kartoflami – chleb kilo 9 koron! – Kilo mięsa 12 K.
- 7 VII 1918. [N].** Protokół do Rady szkolnej! Strajk zecerów! W sali konferencyjnej odzież amerykańska!
- 10 VII 1918. Śr.** Wycieczka na Jaroszowicką Górę – obrzydliwa (choć dzień cudny) – góra – żadnych dróg ni ścieżek.
- 11 VII 1918. Czw.** Francya, Anglia i Ameryka: walczyć aż do zwycięstwa – Rosyę jeszcze dźwignąć do walki z Niemcami. W Austrii pojedynek między Polakami a Niemcami o Seidlera – wielkiego sprzymierzeńca koalicji („Czas”). Moja przeprawa z terytanem.
- 16 VII 1918. [Wt].** Car Mikołaj rozstrzelany!
- 18 VII 1918. Czw.** Dziś pokończyłem wszystkie ciężkie roboty i jutro zaczynam wakacje! Czuję się trochę cierpiącym na astmę.
- 19 VII 1918. Pt.** Z Tadzkiem na grzyby przed południem.
- 20 VII 1918. Sob.** Do Chomranic¹² do Wrzesińskich. Niedziela – poniedziałek – Nowy Sącz – Chomranice.
- 22 VII 1918. [Pon].** Chmury na zachodzie – Kontrofensywa Focha¹³!
- 23 VII 1918. Wt.** Dymisya Seidlera.
- 29 VII 1918. Śr.** Wojska amerykańskie we Francji 125 000 – ! Niemcy cofają się. Powiadają w ciągu 2 lat – Niemcy pokonani i koniec wojny! Ostatnie dni – głód – na śniadanie i podwieczorek kartofle! Dziś dla mnie pół bochenka chleba za 12 K! (Z magistratu 100 pudełek zapalek). Dni dzikie – wichry i deszcze – co chwila.
- 1 VIII 1918. Czw.** W Kijowie feldmarszałek Eichhorn zamordowany! Kocioł rosyjski! – Nędznie żyjemy, bez chleba i mąki (Głupi kabaret).
- 6 VIII 1918. Wt.** Ameryka – na Berlin! 15 milionów wojska! Niemcy na całej linii cofają się! Niemcy dla Polaków grzeczniejsi! Ostatni tydzień u nas głód – Mama w łóżku – influenza!!
- 8 VIII 1918. Czw.** Obrzydliwie. Deszcze katastrofą dla rolnictwa! – Japonia zajmuje Syberyę!!
- 12 VIII 1918. Pon.** Biała-Bielsko z Tadzkiem i Zosią i Mamą. 1 śliwka 2 centy, 5 kołnierzyków 10 koron. (Skarpetki od 24 koron!).
- 14 VIII 1918. Śr.** Wielkie narady w sztabie generalnym niemieckim. Zmierzch głupców – zbrodniarzy bolszewickich. Z jasnych wyżyn bólu zszedłem na szarą nizinę filisterskiego zadowolenia.
- 16 VIII 1918. Pt.** Trzy notesowe ołóweczki u Foltina 1.30 korony.

---

12 Chomranice – miejscowość przy linii kolejowej Nowy Sącz – Limanowa, między Klęczanami a Męcina.

13 Ferdinand Foch (1851-1929), marszałek Francji, Wlk. Brytanii i Polski, w 1914 r. przyczynił się do zwycięstwa nad Marną, 1917 szef sztabu generalnego, 1918 naczelny dowódca sprzymierzonych.

22 VIII 1918. Czw. Cudowny zachód słońca! Spacer.

23 VIII 1918. Pt. Wycieczka do Inwałdu: cudny wschód księżycy!

24 VIII 1918. Sob. Kąpiel w Mucharzu: po drodze Świtlik z Suchej – dawny kolega!!

1 IX 1918. N. Festyn w Parku na górze na K.B.K. (komitet biskupi).

4 IX 1918. Śr. – Czw. Kraków – Teatr Nowości. Reszta należności za „Psychologię” **521.28 K.**¹⁴

5 IX 1918. Czw. Dwa prosiaki za 1320 kor.! Jak my na tem wyjdziemy? Brak służby. Jadwisia chce uciekać!

10 IX 1918. Wt. Niemcy wciąż w odwrocie. W Rosji wojna domowa – rewolucja (bolszewicy) i antyrewolucja. Terror. Masło po 60 K. kilo – mięso po 14 (już prawie nie jemy mięsa). Pończochy w Krakowie od 80 koron.

13 IX 1918. Pt. P. Inspektor w drodze do Białej u nas.

15 IX 1918. N. Wycieczka na łysą Górę. Cudny dzień.

18 IX 1918. Śr. 16, 17, 18 – dni cudne – rzadkiej piękności. Austria zaprasza do pokoju. Kąpiel słoneczna z Julisiem¹⁵).

19 IX 1918. [Czw]. W Mucharzu. Cudnie – półkąpiel.

20 IX 1918. Pt. Od wtorku Mama w Krakowie a Jadwisia, jedyna służąca – chora. Córki gotują same – a nie mają co. Bieda niebywała – ale humoru nie brak. Dziś wichura i zmiana nagła klimatu po 4 cudnych dniach. + 18 + 25 a godz. 2 + 19 (13).

28 IX 1918. Sob. Bułgaria rozejm z Anglią. Państwa centralne się walą. Terror szalejącego bolszewizmu.

4 X 1918. Pt. Popłoch w Berlinie i Wiedniu – zbliżamy się do pokoju! Foch bije Niemców na zoachodzie. –

5 X 1918. Sob. Państwa centralne proszą o pokój – i rozejm od Wilsona¹⁶ zgadzając się na jego program (14 punktów). Czesi chcą własnego państwa. Polacy Polski zjednoczonej z dostępem do morza.

6 X 1918. N. Ludzie myślą, że pokój wkrótce – ja nie wierzę!!

7 X 1918. Pon. Regencya w Warszawie. Proklamacja do narodu polskiego! „Polska wolna, niepodległa, zjednoczona”. Niemcy poddają się pod łaskę i niełaskę! Czesi i Słowiańszczyzna!

10 X 1918. Czw. Okropne warunki dla Niemców – Rozpacz ich ogarnia!

11 X 1918. Pt. Gimnazjum zamknięte z powodu epidemii influenzy (zwanej hiszpanką) – do końca października na polecenie starosty! – Wilson gotów się układać z Niemcami – gdy spełnią

---

14 Chodzi o honorarium autorskie za podręcznik pt. „Zarys psychologii elementarnej”, wydany w r. 1908 (wyd. II – 1925).

15 Juliś – Julian Doroziński, ur. w r. 1913, syn dyrektora.

16 Woodrow Thomas Wilson (1856-1924), polityk amerykański, 1913-21 prezydent USA, 1917 wypowiedział wojnę Niemcom i Austro-Węgrom, 1918 przedstawił program „14 punktów Wilsona”, wykorzystany na paryskiej konferencji pokojowej, 1919 Pokojowa Nagroda Nobla.

wszystkie warunki!

13 X 1918. N. Wiec poufny. Grabowski z Krakowa – tworzy się Radę Narodową celem likwidacyi z państwem austriackiem. Żydzi zmartwieni klęską Niemiec.

18 X 1918. Pt. Manifest cesarski: Austria państwem związkowem!

19 X 1918. Sob. Węgrzy żądają zupełnej samodzielności!

20 X 1918. N. Wycieczka zbiorowa do Mucharza. – Październik piękny i ciepły. Dziś przyniesiono na sprzedaż poziomki – cudne (po 3 K. mały garnuszek!).

23 X 1918. Śr. Idealny dzień – wycieczka do Mucharza nad brzeg Skawy. Kąpiel słoneczna i zbieranie żołądki na kawę. Cesarstwo austriackie nie istnieje.

24 X 1918. Czw. Koncert na pożegnanie 20 pułku – który wraca do Stanisławowa. Szafranski (śpiew) i Bass skrzypce. Miły wieczór z Marylką! Cesarz ucieka do swego Królestwa na Węgry!! Ameryka żąda abdykacyi cesarza Wilhelma – okrutne! – Bolszeiwczy szaleją dalej w Rosyi. Rząd polski w Warszawie gotowy pod premierem Świeżyńskim. Brak nam własnego licznego wojska!!

26 X 1918. Sob. Pułk 20 do Stanisławowa – P. Hausnerowie.

27 X 1918. N. Ludendorf¹⁷ – dymisya! Straszna katastrofa Niemiec!!

30 X 1918. Śr. Pierwszy dzień zimy! Kaftanik! Galicya przechodzi pod władzę polską!

1 XI 1918. Pt. Zaczynamy nowe życie jako obywatele Państwa Polskiego!! Radość powszechna! P. Komisya Likwidacyjna – zaczyna rządzić – wszystkie orły pozrywane! Rano piękna pogoda, wczoraj wieczorem miły nastrój!

Pensya 1148.25 K. + 920 K. dodatku drożyznianego = 2068.25.

3 XI 1918. N. Do Krakowa z Janią i Wandzią. W Teatrze Rozmaitości (tancerz angielski – i Kolischer humorysta).

4 XI 1918. Pon. Kapitulacya Austrii! Wojska koalicyi na terenie austriacko-węgierskim. Tryest zajęty przez Włochów. Galicya wschodnia Lwów w rękach Rusinów – koło Przemyśla palą dwory ruskie!! Wezwanie wojsk amer. polskich na pomoc! – Straszny natłok na kolei. –

5 XI 1918. Wt. Straszny zamęt w całej Galicyi – zaczęły się rozruchy – koleje natłok ogromny! Co będzie? W Wadowicach sklepy żydowskie zamknięte – Cesarz Karol w Żywcu! Mamy głód w domu – nawet kartofle się kończą.

6 XI 1918. Śr. Ogromny niepokój – były rozruchy w Zatorze i Andrychowcie przeciw żydom. Gabinet Świeżyńskiego upadł na rzecz stronnictw ludowych i socyalnych. Gimnazjum rozpuszczone do 15. bm. z powodu niespokojnych czasów.

7 XI 1918. Czw. Dzień cudny jak marzenie – spacer z Julisem. – Nie mamy co jeść – ani chleba, ani mąki. Kartofli koszyk pożyczamy od terycyana. Dyrektoryat z 5 osób – utworzony!

8 XI 1918. Pt. Chrzanów splądrowany – mieszkania żydowskie. Banda Przysłała w Brzeźnicy!

¹⁷ Erich Ludendorf (1863-1937), generał niemiecki, w czasie I wojny szef sztabu 8. Armii w Prusach Wschodnich i frontu wschodniego, od 1916 kwatermistrz generalny, po wojnie związany z Hitlerem.

(około 1000 dobrze uzbrojonych ludzi). Abdykacja cesarza Wilhelma? Cesarz niemiecki nie chce abdykować!!

9 XI 1918. Sob. Mięso tanieje – z 16 na 12 K. – towary się pokazują trochę tańsze. W Polsce zamęt – powstaje kilka rządów! Niemcy przed rozpoczęciem rokowań pokojowych.

10 XI 1918. N. Abdykacja cesarza Wilhelma! W Berlinie obwołano republikę. Scheidemann kanclerzem. Rozruchy w Hamburgu i Kielonii. W Polsce kilka rządów!! = Anarchia. –

11 XI 1918. Pon. Wadowickie bagno – magistrat = paskarz mąkę po 12 K. kilogram! Chleba się w dalszym ciągu nie piecze. W Niemczech rewolucja i bolszewizm. Niesłuchanie ciężkie warunki zawieszenia broni = imperializm angielski. Od dziś zawieszenie broni.

12 XI 1918. Wt. Piłsudski wraca z Niemiec – premierem w Warszawie. –

13 XI 1918. Śr. W Bielsku – po materye farbowane: 38 K. i buciki dla Maryli 70 kor. Niemcy grzeczni. Bardzo zimno, pierwszy śnieg.

14 XI 1918. Czw. Abdykacja cesarza Karola. Walka o Lwów z hajdamakami!! Klasy VIII nie ma – wszyscy do wojska.

15 XI 1918. Pt. Wanda rano do Krakowa po Jankę. Rada szkolna (prezydent Zoll) w Krakowie – Długa 33. W Niemczech zwyciężyła socjalna demokracja!!

16 XI 1918. Sob. Abdykacja Rady regencyjnej. Piłsudski dyktatorem, Daszyński premierem ministrów! Straszne położenie Lwowa!! Węgry biją Czechów! Nie możemy dostać ziemniaków od Lewingera¹⁸!!

18 XI 1918. Pon. Nowy gabinet z Moraczewskim na czele – pod dyktaturą Piłsudskiego. Poznańscy nie chcą uznać gabinetu czysto socjalistycznego!

20 XI 1918. Śr. Na Cmentarzu o godz. 4 ½. Zero stopni – śnieg. Jeszcze nie mamy rządu jednolitego!

21 XI 1918. Czw. (261). Poznańskie nie chce uznać rządu skrajnie demokratycznego (z Moraczewskim na czele). (Znosi tytuły, opiekuje się żydami, wywłaszczyć chce wielkie majątki).

23 XI 1918. Sob. Ostatnia wycieczka do Mucharza – przy mrozie. – Szkolny obchód Polski zjednoczonej. Śliczna – choć mroźna pogoda.

28 XI 1918. [Czw.] Bolszewizm szerzy się gwałtownie na ziemiach polskich (w Warszawie głównie).

30 XI 1918. Sob. Ogromne zmiany: spadły liczne trony, potworzyły się nowe państwa w tym miesiącu, Polska niepodległa ma cztery rządy: Warszawa, Lublin, Kraków i Poznań!!

2 XII 1918. Pon. Mama wyjeżdża z Janią do Krakowa, a potem do Warszawy – w tak niepewnych czasach!

---

18 Henryk Lewinger (1870-1953), ziemianin, właściciel majątku ziemskiego w Witanowicach, pochowany na wadowickim cmentarzu. Jego synowie – Aleksander, Mieczysław i Seweryn (później Banachowscy) – ukończyli w latach 1922-26 wadowickie gimnazjum.

3 XII 1918. Wt. W Polsce anarchia w dalszym ciągu. Za dużo zwolenników bolszewizmu. Drożyzna dalej – chleba nie ma: mamy tylko 18 ctn. metr. ziemniaków od Lewingera. – Zdrowym – jeno katar mi dokucza. 3 – 5 wspaniały budujący Sejm w Poznaniu.

5 XII 1918. Czw. Dziś wieczorem zmarła Pani Roszkowska, żona inżyniera: bolesna strata dla wszystkich, jedna z najszlachetniejszych kobiet – patriotek. Bolejemy bardzo i my osobiście!

6 XII 1918. Pt. Z Krakowa kartka: Mama z Janką nie pojechały do Warszawy.

7 XII 1918. Sob. Założenie Patronatu młodzieży harcerskiej. Zebranie o 6 wieczorem, wybór prezydium i wydziału.

8 XII 1918. N. Odprowadzenie zwłok P. R. na kolej. Wiec kobiet – P. Lewicka – odczyt.

9 XII 1918. Pon. Powrót Mamy z Janią z Krakowa.

11 XII 1918. Śr. Lwów wciąż w niebezpieczeństwie – Bestyalstwo hajdamaków. – Bolszewizm się szerzy na ziemiach polskich – rzezie na Białorusi.

13 XII 1918. Pt. Przysięga Wojska Polskiego na rynku podczas słoty i wiatru.

14 XII 1918. Sob. Długa konferencja. Polska ma być w granicach historycznych.

15 XII 1918. N. Wiece ludowe w „Sokole” – wyborcze przeciw szlachcie i duchowieństwu. Czapiński, Putek. Krytyka działalności magistratu w Wadowicach – słuszna! Dzień obrzydliwy!

18 XII 1918. Śr. Śliczny dzień – i mroźny (– 14, – 4). Na Cmentarzu. Dali nam podwójną pensję za grudzień (2205 K.).

19 XII 1918. Czw. Generał Haller – ląduje z Wojskie Polskim w Gdańsku. W Galicyi na porządku dziennym wiece wyborcze (wstrętne). Podrożenie cukru, poczty, kolei – przez rząd socjalistyczny! Rzezie Polaków na Litwie i Białorusi. Oczyszczenie Galicyi wschodniej z band hajdamackich! „Nie udałeś się nam bracie Rusinie!” („Gazeta Lwowska”).

20 XII 1918. Pt. Walne zgromadzenie Towarzystwa Bursy. Prezesem – nie Han, lecz Stopczyński.

21 XII 1918. Sob. Żeby oczyścić Galicyę z hajdamactwa trzeba 200 tys. wojska – a Piłsudski w Krakowie mówi: pobór na razie nie konieczny! Czesi zajmują Spiż! [tak w oryginale – chodzi o Spisz] – Koniec nauki – nowe pensje w markach. Jestem bardzo źle usposobiony wszystkim.

23 XII 1918. Pon. Rada miejska wadowicka (wraz z magistratem = bagno) ustępuje przed terrorem socjalistów – wstrętne. Cały świat kałuża i bagno.

24 XII 1918. Wt. Sami – Dwie ryby – piękne drzewko.

25 XII 1918. Śr. Zdrowym. U P. Beerów (P. Dąbrowscy) i Zarembów. – Lektura obfita – spacer – piękny dzień.

31 XII 1918. Wt. Wojna zakończona rozbiorem państw centralnych, stworzeniem Królestwa czeskiego i Polski. Wewnętrzne walki socjalistyczne. – Od 12 stycznia Wanda.